

Helsingissä 15.9.2019

Arvoisa tiede- ja kulttuuriministeri Hanna Kosonen,

arvoiset esittävän taiteen rahoitusuudistusta valmistelevan työryhmän jäsenet,

Esittävien taiteiden rahoitusmallit tarvitsevat uudistusta. Olemme iloisia, että viime vuonna jatkovalmisteluun jätettyä valtiosuuslain uudistusta ollaan jatkamassa uudella hallituskaudella. Uudistuksen tärkeänä tavoitteena on ollut esittävien taiteiden kentän tasa-arvoistaminen ja jähmettyneen VOS-rakenteen avaaminen uusille toimijoille.

Uudistuksen loppuun viemiseksi nimetty uusi työryhmä edustaa kenttää kuitenkin vain kapeasti. Koska esittävien taiteiden vapaan kentän nykyteatteri-, tanssi-, sirkus- ja esitystaiteen toimijoilla ei ole omia edustajia työryhmässä, haluamme tuoda esille ehdotuksia uudistukseen ja rahoituskokonaisuuteen liittyen. Toivomme, että huomioitte tarkkaan myös nyt harkinnanvaraista tukea saavien toimijoiden tarpeet.

Haluamme kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä taiteelle ja kulttuurille osoitetuista lisärahoista vuoden 2020 budjettiesityksessä. Erityisesti esittävien taiteiden valtiosuuslain ulkopuolisen kentän rahoitus kaippaa kipeästi korotuksia, joilla laajan ja vaikuttavan kentän toimintaolosuhteita pystyttäisiin kehittämään.

VOS-uudistuksen osuutta, joka koski Taiteen edistämiskeskuksen kautta jaettuina harkinnanvaraisia tukia, lähdettiin edistämään vuoden 2018 uudistusesityksen pohjalta. Emme kuitenkaan pidä viisaana ratkaisuna sitä, että tämä osuus rahoitusratkaisusta olisi loppuun käsitelty. Suurempien VOS-teattereiden ja vapaan kentän ryhmien välillä on vuosikymmeniä ollut rahoituksellinen ja toiminnallinen kuilu, jota toimijoiden välinen yhteistyö tai ”hyvä henki” ei ole kuronut umpeen. Esittävän taiteen kentän rahoitusratkaisuja tulisi käsitellä edelleen kokonaisuutena, jossa harkinnanvaraista tukea saavien tilannetta ei unohdeta, kun VOS-uudistusta kehitetään lopulliseen muotoon.

Esittävän taiteen ekosysteemiä tulee rahoittaa ja kehittää kokonaisuutena, jossa vapaa kenttä toimii ja sitä rahoitetaan omista lähtökohdistaan, mutta potentiaalia ja halua omaavilla toimijoilla on mahdollisuus päästä VOS-rahoituksen piiriin. VOS-toimijat toteuttavat omaa tehtäväänsä, välillä yhteistyössä vapaan kentän kanssa, työllistäen laajasti esittävän taiteen ammattilaisia, myös vapaalta kentältä.

Uudistuksen keskeinen osa ovat VOS-järjestelmään mukaan tuotavat laadulliset ja toiminnalliset kriteerit sekä kysymys arvioinnin ja rahoituspäätösten määräaikaaisuudesta. Olisi tärkeää, että kriteerit olisivat selkeässä suhteessa Taiteen edistämiskeskuksen asettamiin kriteereihin, joiden perusteella laaja toimijajoukko saa rahoituksensa. Jos ja kun VOS-järjestelmässä siirrytään rahoituksen määräaikaaisuuteen, tulisi myös sen olla linjassa Taiteen edistämiskeskuksen määräaikaisten rahoitusten kanssa. On kohtuutonta, että heikommin rahoitettuja toimijoita arvioidaan eniten ja moniulotteisemmin, kun suuremman rahoituksen saavia toimijoita arvioidaan yhä mekaanisesti ja pääosin määrällisin mittarein. Tällainen asetelma pitää yllä kentän välistä jakolinjaa ja rahoituksellista kuilua.

Toivomme, että työryhmä ottaisi myös kantaa tuotantoalustojen tukemiseen ja esittäisi näille erillistä rahoitusratkaisua. Tuotantoalusta on taidealan toimija, jonka funktio voidaan jaotella neljään eri toimintalinjaan; esittäjä, tuottaja, taiteellinen kehittäminen ja esityspaikka.¹ Tuotantoalustat toimivat oman taiteenalansa merkittävänä kansallisena ja kansainvälisenä edistäjänä ja toteuttavat useimmiten 2-4 em.

toimintalinjoista. Tällaisia alustoja ovat esimerkiksi Tanssin talo, Cirko – Uuden sirkuksen keskus ja porilainen Rakastajat-teatteri.

Tällä hetkellä rahoitusjärjestelmä ohjaa tuotantoalustat hakemaan rahoitusta Taiteen edistämiskeskukselta. Tuotantoalustoille olisi luotava uusi, erityisesti niille sopiva rahoitusinstrumentti. Se voisi olla opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä rahoitus, joka ei kuitenkaan perustuisi henkilötyövuosilaskentaan, tai Taiteen edistämiskeskuksen kautta jaettava rahoitus, joka myönnettäisiin eri kriteerein kuin tuki varsinaista sisältöä tuottaville ryhmille.

Toivomme, että työryhmä korostaisi VOS-uudistuksen jatkovalmistelussa myös rahoitusjärjestelmien hakujen ja päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta. Kun järjestelmiä on nyt lähdetty kehittämään eri tahtiin, on kentälle jäänyt epäselvä kuva, miten Taiteen edistämiskeskukselta haettavat avustukset tulevat kehittymään, milloin 3-vuotisia ja 5-vuotisia avustuksia voi hakea ja miten avustusten määräaikaisuus toisaalta suhtautuu uudistuvaan VOS-järjestelmään. Ehdotus, että toimijat voisivat hakea VOS-järjestelmän vain joka kolmas vuosi ei kannusta muutokseen, vaan pahimmillaan halvaannuttaa ryhmän toiminnan varmistelemaan ja ”odottamaan seuraavaa hakua”.

Esitämme, että nyt maaliin ajettavan VOS-uudistuksen jälkeen keskustelun ja muutoksen tulisi jatkuu: tarvitsemme uskallusta tarkastella esimerkiksi vaihtoehtoa, jossa koko esittävien taiteiden kentän rahoitus tulisi vain yhdestä organisaatiosta. Tämä mahdollistaisi tasa-arvon, joustavamman rahoituksen kehittymisen, uudet rahoitusmallit uudentalaisille toimijoille sekä nopeamman reagoinnin luovan kentän muutoksiin.

Taiteen edistämiskeskuksen edellinen taideneuvosto esitti kesäkuussa lausunnossaan, että Taiteen edistämiskeskusta tulisi vahvistaa ja sen toimintaan tulisi liittää kaikki taiteen tukijärjestelmät, jotta se voisi parhaiten toimia opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauksessa oman toimialansa kehittämiskeskuksena. Kannatamme, että tämä ehdotus otetaan tosissaan ja siitä keskustellaan VOS-järjestelmän uudistamisen yhteydessä. Edellytämme, että VOS-uudistuksen tavoitteena on jatkossakin koko esittävien taiteiden kentän tasa-arvo, avoimuus sekä rahoitusjärjestelmien joustavuus taiteen tekemisen ja toimintatapojen muutoksille.

Kaisa Paavolainen, vaikuttamistyön johtaja
Teatterikeskus ry

Lotta Vaulo, toiminnanjohtaja
Sirkuksen tiedotuskeskus

Sanna Rekola, toiminnanjohtaja
Tanssin tiedotuskeskus

Alpo Aaltokoski, puheenjohtaja
Vapaat tanssiryhmät ry

Matti Numminen, johtaja
Tanssin talo

Riku Lievonen, toiminnanjohtaja
Cirko – Uuden sirkuksen keskus

ⁱ Tuotantoalustojen toimintalinjat:

Esittäjä (presenter): Esittäjä järjestää esitystoimintaa, ilman omaa taiteellista työtä tekevää vakituista henkilökuntaa. Tuotantoalusta vastaa ohjelmasuunnittelusta, jota toteutetaan pääsääntöisesti vierailuesitysten tai yhteistuotantojen muodossa. Tuotantoalustan ohjelmakumppanit voivat olla oman taiteen alansa toimijoita vapaalta kentältä valtiosuustoimijoihin. Tuotantoalustojen ohjelmisto on usein kansainvälistä.

Tuottaja (producer): Tuotantoalusta voi osallistua yhteistuotantoon kumppanin kanssa teoksen tuotantovaiheesta alkaen. Tuotantoalustan tuotantopanoks voi olla taloudellista, tilallista, teknistä tms. tukea. Tuotantoalusta voi myös tilata tilausteoksen halutusta teemasta tai halutulta taiteilijalta/ryhmältä, mikäli tuotantoalustalla on taloudellista tuotantoresurssia.

Taiteellinen kehittäminen (artistic development): Tuotantoalusta voi toimia taiteenalan kehittäjänä mm. residenssiohjelman kautta. Taiteellinen kehittäminen pyrkii mahdollistamaan taiteenalan omaehtoisen kehittymisen, sekä parantaa taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksia taiteellisen tutkimuksen sekä teossuunnittelun ja -tuotannon aikana. Taiteellinen kehittäminen ei sisällä tuotantoalustan taloudellista resurssia.

Esityspaikka (venue): Tuotantoalusta toimii esityspaikkana muille esitystuotannoille, tapahtumille tai tilaisuuksille, jotka eivät ole tuotantoalustan omaa kuratoitua ohjelmistoa. Vierailevaa ohjelmistoa toteutetaan pääsääntöisesti tilavuokrauksen periaatteiden mukaisesti.